

Uvodnik

Zašto jedan broj Medicusa posvećen antimikrobnoj terapiji? Razloga ima nekoliko, no najvažniji je svakako medicinsko značenje antimikrobnih lijekova. Antimikrobni lijekovi idu u red lijekova koji su bitno utjecali na čovječanstvo u cjelini. Uz programe cijepljenja te poboljšanje ishrane sigurno su najviše doprinijeli produženju životnog vijeka čovjeka danas. No, u njihovoj neospornoj djelotvornosti leži i prokletstvo da se primjenjuju i onda kada za to nema pravog razloga. Pretjerana primjena antimikrobnih lijekova prisutna je svugdje u svijetu, ali za našu je sredinu dakako značajno da su naše propisivačke navike u pogledu primjene antimikrobnih lijekova neadekvatne i ima mnogo prostora za poboljšanje. Neadekvatna primjena antimikrobnih lijekova ne prolazi bez posljedica. Rezistencija mikroba na antimikrobne lijekove prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO) predstavlja jedan od najznačajnijih problema današnje medicine.

U članku o rezistenciji dat je sažet prikaz nastanka rezistencije te mehanizama rezistencije. Podaci o rezistenciji u svijetu ukazuju na globalno značenje ovog problema. Posebno je zanimljiv pregled rezistencije pojedinih važnih bakterijskih vrsta u Hrvatskoj. Neki od podataka nalažu promjenu empirijskog liječenja bakterijskih infekcija. Visoka rezistencija *E. coli* u Hrvatskoj na ampicilin (oko 48%) polusintetske peniciline diskvalificira kao lijekove izbora u liječenju nekompliranih infekcija urinarnog trakta.

Poseban problem predstavlja rezistencija u bolnicama. U Hrvatskoj problem predstavljaju *P. aeruginosa* u 11% slučajeva rezistentan na imipenem, *Acinetobacter* u 50%-89% slučajeva rezistentan na sve antimikrobne lijekove osim netilmicina. U članku je posebno istaknuta važnost poznavanja rezistencije u vlastitoj sredini, kao i praćenje promjena rezistencije koje se događaju pod utjecajem upravo antimikrobnih lijekova.

Rezistencija bakterija osnovni je razlog za pronalaženje novih antimikrobnih lijekova. U članku o novim antimikrobnim lijekovima naglasak je na antimikrobnim lijekovima za gram-pozitivne uzročnike. Sintetizirani su i sasvim novi antimikrobni lijekovi od kojih, međutim, usprkos novog mehanizma djelovanja (linezolid) ne treba očekivati čuda, već i njih racionalno propisivati i koristiti. Racionalna primjena osigurava duži "klinički" vijek novih antimikrobnih lijekova.

Neracionalna primjena antimikrobnih lijekova posebno je značajna u dječjoj dobi. O primjeni antimikrobnih lijekova u dječjoj dobi navedeni su osnovni principi s prikazom mjesta koje u pedijatriji imaju pojedine skupine antimikrobnih lijekova. S obzirom na antimikrobni spektar, podesnost primjene, malobrojne nuspojave, posebno je mjesto dato makrolidima i azalidima. Popularnost ove skupine lijekova, međutim, nosi u sebi opasnost porasta rezistencije, pa je važno pridržavati se načela primjene ove grupe antimikrobnih lijekova bez kojih je danas teško zamisliti liječenje mnogih ambulantnih infekcija.

Najznačajnije infekcije u ambulantnih bolesnika svakako su infekcije respiratornog trakta. Kako postoje značajne razlike u dijagnostičkom i terapijskom postupku, posebno su prikazane infekcije gornjih dišnih puteva i posebno donjih. Kako su infekcije gornjih dišnih putova vrlo često uzrokovane virusima, upravo je ova grupa infekcija često razlogom nepotrebne primjene antimikrobnih lijekova. Naglašene su indikacije u kojima je opravdana primjena antimikrobnih lijekova: streptokokni tonzilofaringitis, akutna upala srednjeg uha te akutni bakterijski sinusitis.

Infekcije donjih dišnih puteva prikazane su u tri osnovna klinička entiteta: akutni bronhitis, akutna egzacerbacija kroničnog bronhitisa ili kronične opstruktivne bolesti pluća i pneumonija. Predložene su sheme liječenja uzevši u obzir bakteriološku situaciju u Hrvatskoj. Radi medicinskog značenja posebno je istaknuta bolnička pneumonija i značenje mjera u sprječavanju bolničkih pneumonija na koje se zaboravlja, a koje su djelotvornije i jeftinije od primjene antimikrobnih lijekova.

Značenje međusobnog utjecaja antimikrobnih lijekova i organizma čovjeka prikazano je u članku Antibiotici i probavni trakt. Uz prikaz fiziologije probavnog trakta značajnu za apsorpciju kako ostalih tako i antimikrobnih lijekova, prikazan je i racionalni pristup liječenju čestog sindroma - proljeva koji se nerijetko nepotrebno liječi antimikrobnim lijekovima. Uloga probiotika i prebiotika ostaje još dvojben, a njihova je primjena jedan od pokušaja da se smanji upotreba antibiotika.

Infekcije kože predstavljaju značajan problem, pa je u članku o liječenju infekcija kože data podjela infekcija sa prikazom najčešćih uzročnika. Posebno je prikazana lokalna primjena antimikrobnih lijekova uz napomenu o mogućim nedostacima takve primjene. Navedene su indikacije za sustavnu primjenu antimikrobnih lijekova u liječenju infekcija kože.

Spolno prenosive bolesti predstavljaju terapijski problem radi preklapanja simptoma i znakova sa infekcijama mokraćnog sustava. Kako su uzročnici različiti, uspjeh liječenja ovisi o jasno postavljenoj dijagnozi, a po mogućnosti i izolaciji uzročnika. Naglašena je važnost adekvatnog liječenja uretritisa/cervicitisa uzrokovanog klamidijom. Neadekvatno liječenje ove bolesti vodeći je uzrok steriliteta mladih žena. Prikazane su najznačajnije kliničke studije. Na temelju ovog članka moguće je provoditi racionalno liječenje spolno prenosivih bolesti na koje se neopravdano zaboravlja.

Vrlo su značajne promjene u primjeni antimikrobnih lijekova proteklih godina u profilaksi. U članku o perioperativnoj profilaksi naglašena je definicija perioperativne profilakse kao i kategorije operativnih zahvata u kojima je opravdana. Date su jasne smjernice koje se temelje između ostaloga i na meta analizi kliničkih terapijskih pokusa u perioperativnoj profilaksi. Tabela su prikazane vrste operativnih zahvata i lijek izbora i način primjene. Vjerojatno je adekvatna perioperativna profilaksa područje u kojem se uz najmanji trošak (za lijek) mogu uštedjeti najznačajnija sredstva (sprječavanje kirurških infekcija).

Konceptija rezervnog antimikrobnog lijeka neodvojiva je od pojma racionalne primjene antimikrobnih lijekova u bolnici. U članku su opisane metode kontrole propisivanja antimikrobnih lijekova u bolnici od kojih je konceptija rezervnog antimikrobnog lijeka jedna od najznačajnijih. Naveden je i popis rezervnih antimikrobnih lijekova HZZO što može služiti kao predložak za bolnice koje se spremaju uvesti ovu konceptiju.

Sažeti prikaz principa kojima se treba služiti pri propisivanju antimikrobnih lijekova dat je u članku u čijem je naslovu sublimiran pristup optimalnoj primjeni ove diferentne, djelotvorne i skupe grupe lijekova. Navedene su osnovne kategorije liječenja te glavni problemi današnje antimikrobne terapije. Kada bi se liječnici koji propisuju antimikrobne lijekove pridržavali ovih načela, grešaka (i rezistencije) bilo bi znatno manje.

Na kraju, profilaktička primjena antimikrobnih lijekova u primarnoj zdravstvenoj zaštiti rijetko je opravdana, a često se koristi, pa je posebno istaknuto kada je treba primijeniti. Nisu posebno istaknute greške ili nepotrebna profilaktička primjena, ali malobrojne opravdane indikacije govore same za sebe.

Vjerujem da će ovaj tematski broj Medicusa doprinijeti racionalnijoj primjeni antimikrobnih lijekova na dobro naših bolesnika i "štetu" patogenih mikroorganizama.

Gost urednik

Prof. dr. sc. Igor Francetić